

تجزیه و تحلیل نسبت های مالی

یکی از ابزارهای که برای تعیین موقعیت مالی شرکتها مورد استفاده قرار می گیرد تجزیه و تحلیل نسبت های مالی است. در واقع نسبت های مالی واقعیت های مهمی را در ارتباط با عملیات و وضعیت مالی یک شرکت آشکار می سازد. قایده محاسبه نسبتها آن است که رابطه بین اقلام عمده صورتهای مالی دقت پیدا می کند. همچنین با استفاده از آن مشکلات و نقاط ضعف و قوت مالی شرکتها تعیین می گردد. البته نسبت ها وقتی بیشتر مفهوم پیدا می کنند که با سایر نسبت ها در گذشته همان شرکت و یا با مؤسسات مشابه و یا با استانداردهای مطلوب صنعت مربوط مقایسه شوند. هدف از این بررسی ، با توجه به اینکه تاکنون نسبت های مالی صنعت برق محاسبه نشده است محاسبه نسبت های مالی متوسط صنعت می باشد. در واقع این بررسی شروعی برای یک کار تحقیقاتی جهت بدست آوردن استانداردهای صنعت و شاخص های عملکرد میباشد. محاسبات انجام یافته بر اساس صورتهای مالی سال ۵۷ شرکت های برق منطقه ای، سازمان آب و برق خوزستان و شرکت توانیر و با استفاده از روش مؤسسه «دان اند براداستریت» (۱) انجام شده است .

نسبت های مالی

تحلیل گران مالی به منظور تحلیل وضعیت مالی یک شرکت از نسبت های مالی استفاده می کنند. نسبتهای مالی می تواند برخی از واقعیتهای مهم را درباره نتایج عملیات و وضعیت مالی یک شرکت به آسانی آشکار و اطلاعات مربوط به آن را ارائه کند، لذا با توجه به هدف و موارد استفاده می توان نسبت های خاص را مورد تجزیه و تحلیل قرارداد.

نسبت های مالی معمولاً در چهار گروه زیر طبقه بندی شده اند:

- ۱- **نسبت های نقدینگی:** توانایی و قدرت پرداخت شرکت را در مورد واریز بدهی های کوتاه مدت اندازه گیری می کند.
- ۲- **نسبت های اهرمی:** تامین نیازهای مالی از طریق ایجاد بدهی را نشان می دهد. در واقع این نسبت ها تعیین می کنند که شرکت تا چه حد نیازهای مالی خود را از منابع دیگران تامین نموده است .
- ۳- **نسبت های فعالیت:** درجه کارایی شرکت را در کاربرد منابعش اندازه گیری می کند.
- ۴- **نسبت های سود آوری:** میزان موفقیت شرکت را در کسب سود و طریق تامین آن از محل درآمد، فروش و سرمایه گذاری را مورد تجزیه و تحلیل قرار می دهد.

۱- نسبت های نقدینگی

این نسبت ها از مقایسه دارایی جاری یا اقلام تشکیل دهنده آن با بدهی جاری بدست می آید. مهمترین نسبت های نقدینگی عبارتند از نسبت جاری و نسبت آنی.

۱-۱ - **نسبت جاری:** نسبت جاری از تقسیم دارایی های جاری بر بدهی های جاری بدست می آید.

دارایی های جاری = نسبت جاری

بدهی های جاری

این نسبت متداولترین وسیله برای اندازه گیری قدرت پرداخت بدهی های کوتاه مدت است. زیرا از طریق آن می توان پی برد دارایی هایی که در طول سال مالی به پول نقد تبدیل می گردند چند برابر بدهی هایی است که در طول سال مالی سررسید آنها فراخواهد رسید.

بطور کلی می توان گفت هر قدر نسبت جاری بزرگتر باشد بستانکاران تامین بیشتری خواهند داشت زیرا چنانچه بردارایی جاری صدمه و لطمه ای نیز وارد شود باز شرکت می تواند پاسخگوی طلبکاران باشد. ولی باید توجه داشت بزرگ بودن بیش از حد این نسبت نشانه این است که از دارایی های جاری بخوبی استفاده نمی شود و یا از منابع اعتباری کوتاه مدت کم استفاده می شود.

۱-۲ - **نسبت آنی:** نسبت آنی از تقسیم دارایی های آنی بر بدهی های جاری بدست می آید.

دارایی های آنی = نسبت آنی

بدهی های جاری

برای تعیین این که دارایی آنی تا چه اندازه بدهی جاری را فرا می گیرد از نسبت آنی استفاده می شود. دارایی های آنی آن دسته از دارایی های جاری است که به سرعت قابل تبدیل به نقد است.

در این بررسی برای محاسبه دارایی های آنی، موجودی مواد و کالا، پیش پرداخت ها، سپرده و سفارشات از دارایی های جاری کسر شده است.

۲- نسبت های اهرمی:

این نسبت ها رابطه منابع مالی مورد استفاده واحد تجاری را از لحاظ بدهی ها یا حقوق صاحبان سهام تعیین و ارزیابی می کند و در واقع نحوه ترکیب آنها را بررسی می نماید.

مهمترین نسبت های اهرمی عبارتند از نسبت بدهی ، نسبت کل بدهی ها به حقوق صاحبان سهم
۲-۱ - **نسبت بدهی:** این نسبت از تقسیم جمع بدهی های به جمع دارایی ها بدست می آید.

جمع بدهی ها = نسبت بدهی

جمع دارایی ها

بطور کلی وام و اعتبار دهندگان نسبت بدهی نسبتاً کم را ترجیح می دهند. نسبت بدهی زیاد معمولاً به معنای این است که شرکت برای تامین منابع مورد نیاز ناگزیر از استفاده تسهیلات بیشتری شده است .
۲-۲ **نسبت بدهی به حقوق صاحبان سهام:** این نسبت از تقسیم کل بدهی ها به حقوق صاحبان سهام بدست می آید.

حقوق صاحبان سهام = نسبت بدهی به حقوق صاحبان سهام

جمع بدهی ها

نسبت فوق نشان می دهد جمع بدهی ها اعم از جاری و بلند مدت چه نسبتی با حقوق صاحبان سهام دارد و یا به عبارت دیگر از لحاظ مالکیت چه رابطه ای بین طلبکاران و سهامداران وجود دارد. طبعاً هر چه این نسبت بزرگتر باشد طلبکاران کمتری خواهند داشت.

۳- **نسبت های فعالیت:**

نسبت های فعالیت تعیین می کند که تا چه حد مؤسسه منابع خود را به نحو مؤثر بکار می گیرد. این نسبتها مربوط به مقایسه میان حجم فروش و سرمایه گذاری در دارایی های مختلف مانند موجودی ها، دارایی های ثابت ، بدهکاران و غیره می باشد. مهمترین این نسبت های عبارتند از نسبت گردش دارایی ها، نسبت گردش موجودی ،نسبت گردش سرمایه جاری و دوره وصول مطالبات.
لازم به اشاره است که در نسبت هایی که از فروش استفاده شده رقم آن قبل از کسر تبصره(۶) و در نسبتهایی که از فروش خالص استفاده شده رقم آن پس از کسر سهم تبصره در محاسبات بکار رفته است.
۳-۱ - **نسبت گردش دارایی ها:** این نسبت از تقسیم درآمد فروش بر مجموع دارایی ها بدست می آید.

فروش = نسبت گردش دارایی ها

مجموع دارایی ها

نسبت فوق نشان می دهد که چگونه دارایی های یک شرکت به منظور ایجاد درآمد فروش بکار گرفته شده است .

۳-۲- **نسبت گردش دارایی ثابت:** این نسبت از تقسیم درآمد خالص فروش بر دارایی های ثابت بدست می آید .

$$\text{فروش} = \text{نسبت گردش دارایی ثابت}$$

دارایی های ثابت

سرمایه گذاری بیش از حد در دارایی های ثابت و پایین بودن درآمد حاصل از فروش باعث کم شدن این نسبت می شود.

۳-۳- **نسبت گردش سرمایه جاری:** این نسبت از تقسیم فروش خالص بر سرمایه در گردش بدست می آید.

$$\text{فروش خالص} = \text{گردش سرمایه جاری}$$

سرمایه در گردش

باتوجه به اینکه در صنعت برق برگشت از فروش و تخفیفات مصداق ندارد لذا در محاسبات در صورت کسر از رقم فروش استفاده شده است.

هدف از این بررسی تعیین این است که آیا مقدار سرمایه در گردش ، کافی و متناسب باحجم فروش و فعالیت واحد است یا خیر؟ نسبت فوق نشان می دهد که سرمایه در گردش چگونه در مسیر فروش بکار رفته است. وقتی این نسبت در مقایسه، عادی و معمولی جلوه کند توجه زیادی به آن نمی شود منتها اگر بطور استثنائی بالا باشد و یا درمقام سنجش با گذشته خود شرکت و یا با استاندارد صنعت مربوط اختلاف زیادی را نشان دهد، اهمیت پیدا می کند . بطور مثال اگر گردش سرمایه جاری شرکتی در پایان سال گذشته بیست برابر سال ماه قبل آن باشد، این افزایش ممکن است حاصل بیست برابر شدن فروش باشد که صعباً مطلوب تشخیص داده می شود. ولی اگر فروش ثابت باقی مانده ولی سرمایه در گردش به ۱۲۰ سال قبل آن کاهش یافته باشد وضع را هرگز مطلوب نمی توان دانست. وقتی این نسبت بالا باشد اگر علت آن افزایش نباشد مسلماً سرمایه در گردش کاهش یافته است. دراین حال، شرکت الزام زیادی به استفاده از اعتبارات کوتاه مدت پیدا می کند و به محض اینکه کوچکترین دگرگونی نامطلوب پیدا شود در مخمصه می افتد و بستانکاران آن هم صدمه می بینند.

۳-۴- **دوره وصول مطالبات:** دوره وصول مطالبات از تقسیم متوسط مطالبات به فروش نسبه روزانه بدست می آید.

متوسط مطالبات = دوره وصول مطالبات

فروش نسبه روزانه

در صورتیکه حساب فروش نسبه از فروش نقدی تفکیک نشده باشد می توان بجای فروش نسبه در فرمول بالا فروش روزانه را بکار برد. البته اینکار از دقت نتیجه می کاهد ولی در مؤسساتی که میزان فروش نقد و نسبه به نسبتی ثابت باشد و در خط مشی فروش نسبه تغییراتی بوجود نیامده باشد، نتیجه را میزان مورد استفاده قرار داد.

در محاسبات نسبت های مالی سال ۷۵ ، در صورت کسر از حسابها و اسناد دریافتی تجاری (مطالبات از مشترکین) و در مخرج کسر(با توجه به اینکه تمامی فروش در صنعت برق بصورت نسبه می باشد و صورتحساب مشترکین پس از مصرف برق آنها صادر می شود و مشترکین مهلتی نیز پس از دریافت صورتحساب جهت پرداخت آن دارند) از میزان فروش استفاده شده است.

۴- نسبتهای سود آوری:

نسبتهای سودآوری نشانگر این است که مؤسسه تا چه حد بطور مؤثر و مطلوب اداره می شود و در واقع میزان موفقیت شرکت را در تحصیل بازده خالص نسبت به درآمد فروش یا نسبت به سرمایه گذاری ها اندازه گیری می کند. مهمترین آنها عبارتند از : بازده دارایی ها ، بازده حقوق صاحبان سهام و حاشیه سود به فروش

۴-۱ بازده دارایی ها: این نسبت از تقسیم سود خالص بر جمع دارایی ها بدست می آید.

$$۱۰۰ * \frac{\text{سود خالص}}{\text{بازده داراییها}} = (\text{برحسب درصد})$$

جمع داراییها

برخی از تحلیل گران این نسبت را شاخص نهایی برای تشخیص کفایت و کارایی مدیریت در اداره امور واحد تجاری می دانند. نسبت مزبور بازدهای است که شرکت برای کلیه سرمایه گذاران و اعتباردهندگان تحصیل کرده است.

۴-۲ بازده حقوق صاحبان سهام: این نسبت از تقسیم سود خالص بر حقوق صاحبان سهام بدست می آید.

$$100 * \frac{\text{سود خالص}}{\text{حقوق صاحبان سهام}} = \text{بازده حقوق صاحبان سهام (برحسب درصد)}$$

صاحبان سهام واحد تجاری این نسبت را مهمتر از سایر نسبتها میدانند. زیرا نتیجهای را که از سرمایه گذاری آنان بدست آمده است نشان میدهد.

۴-۳ بازده فروش: این نسبت از تقسیم سود خالص بر فروش خالص بدست می آید.

$$100 * \frac{\text{سود خالص}}{\text{فروش خالص}} = \text{بازده فروش (برحسب درصد)}$$

این نسبت نشان میدهد از هر یک ریال فروش چه مقدار سود (بر حسب درصد) تحصیل شده است.